
Születésnapodra – Prugberger Tamás köszöntése* Leszkoven László**

A Prugberger Tamás professzor úr 85. születésnapja alkalmából készülő kötetbe egy különleges köszöntőt szántunk. Konkrétan: születési éve – azaz 1937. – magánjogi irodalmi terméséből válogattunk össze néhány gyöngyszemet, mutatóba. Egyrészt igazolásául annak, hogy jó évjárat volt 1937., másrészt az Ünnepelet tetszésére, örömére.

Kulcsszavak: magyar magánjogi irodalom, érdekkutatás, érzékenységi

For your birthday - Celebration of Tamás Prugberger

We have dedicated a special greeting in the volume honouring Professor Tamás Prugberger on the occasion of his 85th birthday. In fact, we have selected a few exquisite pieces of private law literature from the year of his birth, 1937. Firstly, to prove that 1937 was a good year, secondly to please and delight the celebrant.

Keywords: Hungarian private law literature, jurisprudence of interests, sensitivity to interest

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.2.2015>

Nem vagyok munkajogász, az agrárjognak sem vagyok avatott ismerője. Tanítványa sem vagyok az ünnepeletnek – mondjuk egyetemi előadásait hallgattam, de ezzel vagyunk néhány ezren – és azt sem állíthatom, hogy nehéz témákon közösen gondolkodtunk volna a világ jobbítása érdekében. De amióta a Miskolci Egyetemen vagyok, azóta „félfolyosónyi távolságnál” messzebb nem kerültem tőle és számos esetben hallgattam előadásait vagy olykor türelemhatárokat feszegető felszólalásait. Mert Tamás mindig és mindenhez hozzászólt. Az ünnepeletnek ez megrögzött szokása volt – és a mai napig az.

Amikor az ünnepi kötetben való részvétel lehetősége megnyílt számomra, egy pillanatra Hozzá hasonlóan éreztem magam. Félig-meddig. Tudniillik azonnal tudtam, hogy meg fogok szólalni (eddig a hasonyszerűség – aminek az analogikus gondolkodáshoz semmi köze nincs), az viszont csak a kézirat lezárásakor dőlt el, hogy mit is fogok mondani.¹ És itt, ezen a ponton kezdtek a viharfelhők gyülekezni gondolataim egén és zavarták szerte az addig békésen legelésző, szelíd és jóakaró,

* József Attila *Születésnapomra* című versét 1937. április 11. napján írta, Prugberger Tamás 1937. március 29-én született.

** Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézet, Polgári Jogi Intézeti Tanszék.

¹ Na jó, talán ezen a ponton is van némi hasonlóság Tamás és köztem.

ártalmatlan bárányfelhőket. Aztán úgy döntöttem, hogy nem fogom a „kontárszerződések” tárházat bővíteni – vagyis nem tévelygek olyan harcmezőre (munkajog, közszolgálati jog vagy szövetkezeti jog...), ahol esélyem sincs valami elfogadhatót, esetleg maradandót alkotni – régi-új utakon fogok járni. Prugberger professzor ugyanis mindig megértéssel és támogatóan fogadta azokat a gondolataimat, melyek a korábbi magánjog eredményei köré szövődtek. E műveket ő is nagy szeretettel, szívesen olvasta és idézte fel azokat az élményeit, melyeket én koromnál fogva nem tudhattam magaménak: a csodált szerzőkhöz fűződő személyes kapcsolatait, emlékeit. Mindig szívesen emlékszem vissza életteli történeteire Beck Salamonról vagy Kauser Lipótról.

Úgy gondolom, hogy az ünnepi kötetben sokan fognak személyes élményeket megszólaltatni Tamáshoz fűződő kapcsolatuk, kapcsolódásuk apropóján. Éppen ezért a *gyümölcseről ismerszik meg a fa* közmondás igazságát veszem alapul és megnézem milyen is volt az az év, mely *Prugberger Tamást teremtette: 1937*. Nem tudunk mellényúlni, mert micsoda év volt az! Vessük is ki azt a *szociális hálót*, merítsünk a gazdag évjárat bőséges terméséből és keressük meg az év *aranykoronáit*.²

Itt elsősorban nem azokra a hírekre gondolunk, amiken az ünnepelt biztosan jót mulatott volna. Az *Ellenzék* című magyar politikai napilapból³ pl. megtudhattuk, hogy egységes parancsnokság alá helyezik a rendőri, csendőri és állambiztonsági szolgálatot. A jövő rendőrminisztérium megszervezése már körvonalazódik, az új minisztérium távol fog állni a politikától.⁴ Közben az Uránia-Mozgóban *Az erdők királya!* Murrieta, Kalifornia rettegett banditájának élete van műsoron a (ma már) legendás Warner Baxter és Ann Loring főszereplésével. És az is közhírré tétetett, hogy a reuma kórokozóját az orvostudomány sem ismeri, de „egy házikúra a pöstyéni iszapkompresszellel” csodákra képes.⁵ A következő oldalon pedig a *Carmolról* tudjuk meg, hogy ez a leghatékonyabb „bedörzsölőszer meghűlés és gripa, reumás fájdalmak és láz ellen.”⁶ De az is kiderül a lap 1937. március 28-i számából, hogy egy mindössze 18. éves amerikai lány bíróság elé idéztette az apját, mert az megtiltotta neki, hogy dohányozzék és hogy hajnalban járjon haza... A kétségbeesetten védekező apa haszontalanul érvelt azzal, hogy a fiatal lányok egészségére mindenképpen káros a dohányzás és a késői lefekvés. A bíró a leánynak adott igazat, az egészséghez vagy annak meg nem őrzéséhez való jog és a mozgásszabadság alkotmányos elveinek felhívásával. Az ítélet – írja a lap – a brooklyni apák körében aligha keltett nagy örömet...

Komolyabb dolgok is történtek azért 1937-ben. Ebben az évben jelent meg pl. a Tamás által sokat emlegetett Kauser Lipótnak *Az érdekkutatásról* című tanulmánya.

² 1937-ben kapott Nobel-díjat Szent-Györgyi Albert is, mint megtudtam... (a Wikipedia szíves közlése, magamtól nem tudtam)

³ Cluj, alapította Bartha Miklós, a szóban forgó szám az LVIII. évfolyam 73. száma, megjelent 1937. március 28. napján, egy nappal Prugberger Tamás világra jötté előtt.

⁴ Bukaresti lapokból származó ellenőrizhetetlen hírek. Ez viszont az *Ellenzék* című lap 1937. március 28. lapszámának 3. oldal, bal felső sarkában volt olvasható.

⁵ Vezérképviselő és egyéb fontos tudnivalók apróbetűvel, mint szokás, amúgy cím a szerkesztőségben stb. Prugberger nem költ ilyesmire: úszik télen-nyáron.

⁶ Ara üvegenként 22 Lei.

Nagyon nehéz olvasmány, nem olyan, amit reggeli tejeskávé és foszlós kalács mellett könnyedén lehetne fogyasztani. De ha Kausert – mint embert – akarjuk megismerni, el kell olvasni a Kauser-sagáról szóló Prugberger-alkotást is. Ha viszont Prugberger Tamás írásait akarjuk elolvasni (értve alatta, ami értendő) esetleg: valamennyit, ahhoz nagyon korán keljünk fel. Nagyon, nagyon... nagyon-nagyon korán...

1937-ben jelent meg Kuncz Ödön professzornak *A magyar kereskedelmi és váltójog* című kézikönyve, pontosabban annak harmadik bővített és átdolgozott kiadása.⁷ A joglemondás kérdéséről jelent meg egy nagyszerű írás ifj. Nagy Dezső tollából⁸, a „közvetett gazdagodás” problémájáról írt Villányi (Fürst) László.⁹ Vladár Gábor pedig arról értekezett a Magyar Jogi Szemlében, hogy *milyen legyen a jog tanítása az egyetemen, az igazságszolgáltatás szempontjából?*¹⁰

A Polgári Jog folyóirat 1937. évi számaiban élénk vita bontakozott ki a szolgálati jogviszonyból származó követelések elévülése kérdésében.¹¹

Az ünnevelt szociális érzékenysége tökéletesen rímel Vági József egyik rövidebb tanulmányára.¹² A cikkben utalás történik a korabeli debreceni királyi ítélőtábla egyik határozatára (P. III. 1786/1936.), mely szerint a végrehajtási eljárásban a „teherhatár” elbírálásakor nem lehet kizárólagosan a forgalmi értéket alapul venni, hanem *tekintettel kell lenni a földet művelők létfenntartási* költségeire is: a védett ingatlant kezelő birtokos munkaereje a jövedelem elérésében ugyanis fontos tényező, így az ő fenntartásával kapcsolatos költségeket termelési költségeknek kell tekinteni. Ez a Vági-féle megállapítás kapcsolódik ahhoz a jogintézményhez is, melyet a római jog *beneficium competentiae* elnevezés alatt tárgyalt: a római jog bizonyos esetekben nem engedi meg a hitelezőnek, hogy követelését teljes mértékben érvényesítse (holott ez a főszabály), mert arra a *benső* viszonyra tekint, mely némely hitelező és adósa között van, vagy mert a *követelést nem nézi jó szemmel*¹³, vagy akár azért, mert némely adóst társadalmi állása miatt (esetleg egyéb okból – ezt mi fűztük hozzá) *privilegizálni* kíván.¹⁴ A kérdést kötelmi jogi szempontból érintette *Beck Salamon* is egy Szegeden tartott előadásán – 1937. évben. Az előadás a „*Kötelem és kötetlenség*” címet viselte.¹⁵

Érzékenység kapcsán jut eszünkbe – Tamásról – Becknek egy rövidke tanulmánya (micsoda véletlen: 1937. márciusban jelent meg...) melyet azzal zárt, hogy a jogfejlődéstől a jogszabályok egy részéhez fűződő-fűzhető speciális hatások

⁷ A Polgári Jog című folyóirat 1937. 9. számában a rövid könyvismertetést P. T. írta. Ez a monogram több okból sem lehet Prugberger Tamás. Ő ugyanis 1937-ben született és ekkor még nem publikált (bár e lemaradást utólag behozta...). Másodszer pedig az ismertetés gyanúsán rövid, ami nem vall az Ünnepeltre.

⁸ Ifj. dr. Nagy Dezső: *Adalékok a joglemondás tanához* Polgári Jog 1937.

⁹ Villányi (Fürst) László: „*Közvetett gazdagodás*” Polgári Jog 1937.

¹⁰ Vladár Gábor: *Milyen legyen a jog tanítása az egyetemen, az igazságszolgáltatás szempontjából?* Magyar Jogi Szemle 1937. 2. szám

¹¹ Munkácsi Ernő: *A szolgálati jogviszonyból származó követelések „elévülése”* Polgári Jog 1937. április 232. és Bernhard László: *Hozzászólás a szolgálati jogviszonyból származó követelések „elévülése” kérdéséhez* Polgári Jog 1937. szeptember 532.

¹² Vági József: *A létminimum védelme és az újabb gyakorlat* Polgári Jog 1937. 3. szám 189.

¹³ Novotni Zoltán úgy mondta: „amolyan *nemszeretem* kategória”...

¹⁴ Magyar Jogi Lexikon szócikke

¹⁵ E témával a szerző – Beck – máskor is foglalkozott.

jelentőségének megnövekedése vagy legalábbis e hatások fokozottabb figyelembe vétele várható. Nem tudjuk megítélni, hogy e motivációs hatások (mint írja: *az egyes emberekre* – tehát nem általában véve, mindenkire – *vonakoztatható lelki visszaverődés*) valóban felerősödtek-e, mindenesetre a motiváció jelentőségére való egyetlen utalás sem ehet felesleges, abban biztosak lehetünk.¹⁶

A Magyar Jogi Szemle 1937. novemberi számában Schuster Rudolf a törvényes zálogjog terjedelméről írt egy nagyon érdekes cikket. A kúriai határozat kritikája olyan dologi jogi kérdéseket érint, mint a függő gyümölcs jogi természete és ennek kihatása a haszonbérleti szerződésre, pontosabban a jégverés okozta károk miatti biztosítási összeg jogi sorsára. A kiváló szerző a haszonbérbeadót megillető törvényes zálogjog intézményében rejlő *jogi érdek kutatása* során vonja le következtetéseit.¹⁷

A kézirat lezárásakor megvalósított – tizedik – alaptörvény módosítás és a különféle „veszélyhelyzetek” miatti különleges jogrend ismét aktuálissá tette György Ernő 1937. január hónapban megjelent egyik tanulmányát. Az Irányított gazdálkodás, állami beavatkozás és a jogrendszer elváltozásai címet viselő gondolatsor időszerűsége vitathatatlan.¹⁸ Mint ahogyan azok a figyelmeztetések is, melyeket a szerző az átgondolatlan beavatkozásokról írt. Külön is kitért a gazdaadósságok problémakörére vagy a védett gazda helyzetére. A szükséghelyzeti-válságjogi állami beavatkozásokat a korabeli vásári céllövöldék kedvelt látványosságához hasonlította, amikor a célpont egy olyan tojás volt, melyet egy kiáramló vízsugár táncoltat... A célpont eltalálását az nehezíti, hogy a tojás más ponton áll akkor, amikor célba veszik és máshol, amikor a golyó célba ér. Elgondolkodtató.

A Szladits-szeminárium baráti körének 1937. június 22-i vacsoráján Görög Frigyes köszöntötte serlegbeszédében Szladits Károly professzort és a baráti kör jelenlévő tagjait, a társaság tagjai közötti kapcsolat lényegét keresve. Ezt a – nagyszerű jogászokat összefűző – kapcsolatot Görög a felfogásoknak és az érzéseknek bizonyos *közösségében* vélte megtalálni, a következőképpen:

- „valamennyien azok közé tartozunk, akik állítjuk, hogy a szív és az agy nemesebb testrészei az emberi szervezetnek, mint az ököl;
- akik azt tartjuk, hogy justitia regnorum fundamentum és hogy a jogbiztonság minden kulturális és gazdasági haladás alapja;
- akik tudjuk, hogy az élet és vele a jog állandóan fejlődik, de azt is tudjuk, hogy annak erkölcsi parancsokon nyugvó nem változó örökérvényű jogi alapelvek;
- akik valljuk, hogy a salus reipublicae suprema lex, de egyttal valljuk azt is, hogy a közérdek nem azonos a lehangosabb érdekcsoport külön érdekeivel;
- akik látjuk, hogy az 'erősebb joga' kifejezés rendszerint a legerősebb jogtalanságnak eufemisztikus alakja;

¹⁶ Beck Salamon: *A jogszabályok motivációs erejéről* Polgári Jog 1937. március 137-144.

¹⁷ A vitás kérdést ma a Ptk. 5:103.§ (2) bekezdésének és az 5:104.§ (1) bekezdésének szabályai rendezik.

¹⁸ György Ernő: *Irányított gazdálkodás, állami beavatkozás és a jogrendszer elváltozásai* Polgári jog 1937. 1. szám

- akik azt hisszük, hogy az értelem világossága és az érzelem melegsége magasabbrendű társadalmi rendezőelvek a demagógia embereket elválasztó zavaros gyűlölködésénél;
- akik úgy érezzük, hogy az általános emberi méltóbb ideál, mint az emberiség beskatulyázása osztályok, nemzetiségek, vagy fajok szerint;
- akik kedvesebbnek találjuk a gondolatszabadság szűrőjén kikristályosodott egyéni meggyőződést az irányított közvéleménynél;
- akik kívánjuk, hogy az állami onnipotenciának határt szabjon az egyéni szabadság nem érinthető birodalma.”¹⁹

Meggyőződésem, hogy a Szladits-ünnepen elhangzott e megállapítások a most ünnepelt Prugberger Tamást is jellemzik: humanizmusát, magáról a jogról és a jogrendről vallott elképzeléseit. Az életet tisztelő és élni szerető ember érzékenysége tette és teszi Őt olyanná, amilyen.

Őszintén remélem, hogy az ünnepelt örömmel fogadja ezt a rendhagyó köszöntést. Nagyon bízom ebben, mert az 1937. év magánjogi irodalmi termése igazán kiemelkedő volt: soha rosszabbat, a felidézett tanulmányok túlnyomó többsége nyolcvanöt év elteltével sem veszített fényéből. Életerővel és energiával telítődtek ezek az írások: nyugodtan mondhatjuk „örökifjú mind” – ahogyan Tamás is. A Mindenható tartsa meg őt jó egészségben, hogy a jogász társadalom együtt ellenőrizhesse vele, vajon a *2037. évjárat* is hoz-e olyan jó termést a jogtudományban, mint amiből fentebb szemezgettünk. Másik Prugberger Tamást biztosan nem, mert Prugi csak egy van. Isten éltesse, professzor Úr!

Irodalomjegyzék

- ifj. dr. Nagy Dezső: *Adalékok a joglemondás tanához* Polgári Jog 1937. 66-75
- Villányi (Fürst) László: *„Közvetett gazdagodás”* Polgári Jog 1937. 441-451.
- Vladár Gábor: *Milyen legyen a jog tanítása az egyetemen, az igazságszolgáltatás szempontjából?* Magyar Jogi Szemle 1937. 2. szám 53-73
- Munkácsi Ernő: *A szolgálati jogviszonyból származó követelések „elévülése”* Polgári Jog 1937. április 232-236
- Bernhard László: *Hozzászólás a szolgálati jogviszonyból származó követelések „elévülése” kérdéséhez* Polgári Jog 1937. szeptember 532-536
- Vági József: *A létminimum védelme és az újabb gyakorlat* Polgári Jog 1937. 3. szám 180-182.
- Beck Salamon: *A jogszabályok motivációs erejéről* Polgári Jog 1937. március 137-144.
- György Ernő: *Irányított gazdálkodás, állami beavatkozás és a jogrendszer elváltozásai* Polgári jog 1937. január 1-11.
- Görög Frigyes – Szladits Károly: *Serlegheszed és Válasz* Polgári jog 1937. szeptember 373-379.

¹⁹ Görög Frigyes és Szladits Károly: *Serlegheszed és Válasz* Polgári jog 1937. szeptember 373. és köv. o.